

10. *Ukrayina zdiysnyla praysynh dodatkovoho vypusku yevrooblihaty na sumu 500 mil'yoniv dolariv SShA z pohashennyam v 2029 rotsi [Ukraine has priced an additional issue of Eurobonds worth \$ 500 million maturing in 2029]* URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine_prices_us500_million_tap_of_outstanding_2029_eurobonds-3000 [in Ukr.]

11. *Uryad pryinyav rishennya pro nadannya derzhavnykh harantiy na portfel'niy osnovi u 2022 rotsi [The government has decided to provide state guarantees on a portfolio basis in 2022]* URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriadi_priiniav_rishennia_pro_nadannia_derzhavnykh_garantii_na_portfel'niy_osnovi_u_2022_rotsi-3377 [in Ukr.]

12. Chugunov, I. Ya. (2021). *Biudzhethna stratehiia suspilnoho rozvytku [Budget strategy of social development]*. Kyiv: Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t. 532 p. [in Ukr.]

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Макогон Валентина Дмитрівна, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри фінансів Державного торговельно-економічного університету

e-mail: makvkn-teu@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2331-8455

Researcher ID: P-3053-2017

Адаменко Ірина Петрівна, кандидат економічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу державних фінансів Науково-дослідного фінансового інституту Державного торговельно-економічного університету

e-mail: irynadamenko@gmail.com

orcid.org/0000-0002-5951-2145

Researcher ID: B-3587-2018

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Макогон Валентина Дмитриевна, доктор экономических наук, старший научный сотрудник, профессор кафедры финансов Государственного торгово-экономического университета

e-mail: makvkn-teu@gmail.com

Адаменко Ирина Петровна, кандидат экономических наук, старший исследователь, ведущий научный сотрудник отдела государственных финансов Научно-исследовательского финансового института Государственного торгово-экономического университета

e-mail: irynadamenko@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHORS

Makohon Valentyna, Doctor of Economics, Senior Researcher, Professor, Department of Finance, State university of trade and economics

e-mail: makvkn-teu@gmail.com

Adamenko Iryna, PhD in Economics, Senior Researcher, Leading Researcher of the Public Finance Department of the Research Financial Institute of the State university of trade and economics

e-mail: irynadamenko@gmail.com

УДК 336

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-54-155-166>

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Малишко В. В.

Предметом дослідження є бюджет Пенсійного фонду України.

Метою дослідження є аналіз джерел формування та напрямів використання бюджету Пенсійного фонду України.

Методи, що були використані в процесі дослідження: узагальнення, метод порівняльного аналізу, метод системно-структурного аналізу й синтезу, статистичний, загальнонаукові, спеціальні методи наукового пізнання та інші методи дослідження.

Результати роботи. Охарактеризовано сутність Пенсійного фонду України та бюджету Пенсійного фонду України. Зазначено, що відносять до джерел формування коштів Пенсійного фонду України. Вказано напрями використання коштів Пенсійного фонду України.

Галузь застосування результатів: Пенсійний фонд України, Державна казначейська служба України, Державна податкова служба України, Міністерство фінансів України, Верховна Рада України, органи місцевого самоврядування, об'єднані територіальні громади.

Висновки. Необхідною умовою пенсійного реформування є підготовка суспільства, його свідомості до сприйняття нової пенсійної системи.

Реформа матиме успіх лише за умови усвідомлення всіма прошарками населення її необхідності, а головне, позитивного впливу на умови життя і добробуту людей.

Як свідчить аналіз пенсійної системи, просування шляхом реформ висуває вимоги до соціальної політики держави.

Якщо для досягнення нинішніх здобутків було достатньо політичної волі виконавчої і законодавчої гілок влади, то сьогодні, щоб нова система ефективно запрацювала, слід забезпечити широкий соціально-економічний діалог між усіма зацікавленими сторонами: державою, бізнесом, громадськими експертами і трудовими колективами. Ігнорування потенційних проблем може поставити під сумнів всі наявні здобутки та дискредитувати систему.

Ключові слова: бюджет, Пенсійний фонд України, бюджетна система, реформування пенсійної системи, страхові внески, фінансування пенсійних виплат.

ИСТОЧНИКИ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТА ПЕНСИОННОГО ФОНДА УКРАИНЫ

Малышко В. В.

Предметом исследования является бюджет Пенсионного фонда Украины.

Целью исследования является анализ источников формирования и направления использования бюджета Пенсионного фонда Украины.

Методы, которые были использованы в процессе исследования: обобщение, метод сравнительного анализа, метод системно-структурного анализа и синтеза, статистический, общенаучный, специальные методы научного познания и другие методы исследования.

Результаты работы. Охарактеризована сущность Пенсионного фонда Украины и бюджета Пенсионного фонда Украины. Указано, что относят к источникам формирования средств Пенсионного фонда Украины. Указаны направления использования средств Пенсионного фонда Украины.

Область применения результатов: Пенсионный фонд Украины, Государственная казначейская служба Украины, Государственная налоговая служба Украины, Министерство финансов Украины, Верховная Рада Украины, органы местного самоуправления, объединенные территориальные общины.

Выводы. Необходимым условием пенсионного реформирования является подготовка общества, его сознания к восприятию новой пенсионной системы.

Реформа будет иметь успех только при условии осознания всеми слоями населения и ее необходимости, а главное, положительного влияния на условия жизни и благосостояния людей.

Как свидетельствует анализ пенсионной системы, продвижение путем реформ выдвигает требования к социальной политике государства.

Если для достижения нынешних достижений было достаточно политической воли исполнительной и законодательной ветвей власти, то сегодня, чтобы новая система эффективно заработала, следует обеспечить широкий социально-экономический диалог между всеми заинтересованными сторонами: государством, бизнесом, общественными экспертами и трудовыми коллективами. Игнорирование потенциальных проблем может подвергнуть сомнению все имеющиеся достижения и дискредитировать систему.

Ключевые слова: бюджет, Пенсионный фонд Украины, бюджетная система, реформирование пенсионной системы, страховые взносы, финансирование пенсионных выплат.

SOURCES OF FORMATION AND DIRECTIONS OF USE OF THE BUDGET OF THE PENSION FUND OF UKRAINE

Malyshko Vitalina

Subject of research is the budget of the Pension Fund of Ukraine.

The aim of the study is analysis the sources of formation and directions of use of the budget of the pension fund of Ukraine.

The methods used during the study: generalization, the method of comparative analysis, the method of system-structural analysis and synthesis, statistical, general scientific, special methods of scientific knowledge and other research methods.

The results of the work. The essence of the Pension Fund of Ukraine and the budget of the Pension Fund of Ukraine are characterized. It is indicated that the sources of formation of funds of the Pension Fund of Ukraine are included. The directions for using the funds of the Pension Fund of Ukraine are indicated.

The scope of the results: Pension Fund of Ukraine, State Treasury Service of Ukraine, State Tax Service of Ukraine, Ministry of Finance of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, local self-government bodies, united territorial communities.

Conclusions. A necessary condition for pension reform is the preparation of society and its consciousness for the acceptance of the new pension system.

The reform will be successful only if all strata of the population are aware of its necessity, and most importantly, its positive impact on people's living conditions and well-being.

As evidenced by the analysis of the pension system, progress through reforms puts forward demands for the social policy of the state.

If the political will and the executive and legislative branches of government were enough to achieve the current gains, today, in order for the new system to work effectively, a broad socio-economic dialogue between all interested parties should be ensured: the state, business, public experts and labor groups. Ignoring potential problems can call into question all existing gains and discredit the system.

Keywords: budget, Pension Fund of Ukraine, budget system, pension system reform, insurance contributions, financing of pension payments.

JEL Classification: G 23, H 55.

Постановка проблеми. Мільйони людей похилого віку не мають змоги достойно існувати через маленькі і соціально несправедливі пенсії, які принижують їх гідність. Обов'язок держави – забезпечити гідне життя всім верствам населення.

Система пенсійного забезпечення фактично відображає ставлення держави до тих громадян, які відпрацювали на неї більшу частину свого життя, а основним механізмом у здійсненні пенсійного забезпечення виступає Пенсійний фонд України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед зарубіжних науковців, що присвятили свої дослідження Пенсійного фонду України, являються: Дж. Б'юкенен, А. Вагнер, К. Ерроу, Дж. М. Кейнс, Е. Ліндал, І. Озерова, В. Парето, А. Пігу, Д. Рікардо, П. Самуельсон, Дж. Стігліц та інші.

Серед вітчизняних науковців дослідженням Пенсійного фонду України займалися: В. Андрущенко, В. Базилевич, О. Барановський, Т. Боголіб, С. Буковинський, С. Булгакова, З. Варналій, О. Василик, І. Запатріна, В. Тропіна та інші.

Виклад основного матеріалу. Пенсійний фонд України – центральний орган виконавчої влади, що здійснює керівництво й управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, провадить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії і готує документи для їх виплати, забезпечує своєчасне та в повному обсязі фінансування і виплату пенсій, допомоги на поховання, інших соціальних виплат, які згідно із законодавством здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду України, здійснює контроль за цільовим використанням коштів ПФУ. Пенсійний фонд України вносить у встановленому порядку міністру соціальної політики України пропозиції з питань формування державної політики у сфері пенсійного забезпечення і соціального страхування, забезпечує її реалізацію.

Бюджет Пенсійного фонду відповідно до ст. 71 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» – це план утворення та використання цільового страхового фонду, що формується із страхових внесків до солідарної системи і надходжень з інших джерел, визначених цим законом. Згідно із п. 12 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у період до перетворення Пенсійного фонду в неприбуткову самоврядну організацію його бюджет затверджується Кабінетом Міністрів України [1].

До джерел формування коштів Пенсійного фонду статтею 72 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» віднесено, зокрема, страхові внески, кошти державного бюджету та державних цільових фондів, що перераховуються до Пенсійного фонду, суми фінансових і адміністративних санкцій, застосованих за порушення встановленого порядку нарахування, обчислення та сплати страхових внесків і використання коштів Пенсійного фонду, а також добровільні внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [1].

Напрями використання коштів Пенсійного фонду визначені ст. 73 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і включають виплату пенсій у солідарній системі; надання соціальних послуг, передбачених цим законом; оплату послуг із виплати та доставки пенсій та формування резерву коштів Пенсійного фонду; фінансування адміністративних витрат, пов'язаних із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду [1]. Завданнями ПФУ є фінансування визначених соціальних програм держави, до складу яких входять: забезпечення виплат трудових і соціальних пенсій (за віком, за інвалідністю, у разі втрати годувальника, за вислугу років та ін.); виплата допомоги малозабезпеченим пенсіонерам; фінансування допомоги з догляду за дитиною; забезпечення витрат на поховання пенсіонерів; виплата допомоги з догляду за дітьми, одинаками й інвалідами; фінансування надбавок до пенсій, пільг жертвам політичних репресій та ін. [2, с. 54].

Докладне вивчення структури видаткової частини бюджету Пенсійного фонду України показує, що збільшення його видаткової частини в аналізований період зумовлено ростом обсягів пенсійних виплат. Визначено такі основні статті видатків (майже 80% загальної суми виплат) ПФУ:

- видатки на пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1];

- видатки на пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена згідно з іншими законодавчими актами у частині, що не перевищує розміру трудової пенсії за віком, на яку особа має право відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1].

Вивчивши динаміку основних фінансових показників Пенсійного фонду України можна говорити про те, що недотримання основних економічних законів при формуванні бюджету Пенсійного фонду зумовило значні обсяги його дефіциту та спричинило суттєву зміну структури доходів і видатків. У ході аналізу діяльності ПФУ

було виявлено, що її головною проблемою є дисбаланс дохідної та видаткової частин бюджету як наслідок системного порушення принципу економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів і внутрішнього валового продукту.

За таких умов порушується принцип загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, визначений ст. 7 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», щодо обов'язкового фінансування за рахунок коштів Пенсійного фонду витрат, пов'язаних із виплатою пенсій та наданням соціальних послуг в обсягах, передбачених цим законом, і відкладається на невизначений термін перетворення Пенсійного фонду в самоврядну, самоокупну організацію [1].

Пенсійні витрати в Україні протягом останніх років неухильно зростали, що є одним із найвищих показників у Європі. Процеси, які характеризують фінансове становище ПФУ за останні роки, свідчать про залежність його бюджету від дотацій із державного бюджету. Адміністративно-управлінські видатки Пенсійного фонду України, які здійснюються за рахунок його власних коштів, потребують оптимізації та затвердження їх обсягів Верховною Радою України.

Бюджет Пенсійного фонду – це головний фінансовий план утворення та використання цільового страхового фонду, що формується за рахунок страхових внесків до солідарної системи та надходжень з інших джерел, визначених законодавством, для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами Пенсійного фонду.

Бюджет Пенсійного фонду затверджує правління Пенсійного фонду не пізніше 10 грудня року, що передуює рокові, на який складено бюджет. Бюджет Пенсійного фонду України затверджує Кабінет Міністрів України.

Бюджетне планування у Пенсійному фонді тісно пов'язане з економічним і соціальним плануванням в Україні: показники бюджету базуються на показниках плану економічного та соціального розвитку.

У процесі бюджетного планування визначаються обсяги доходів бюджету та резерви їх росту, обсяги видатків і резерви їх економічного та ефективного використання, створюється належна фінансова база соціального захисту населення.

Бюджетний період для всіх бюджетів, що складають бюджетну систему Пенсійного фонду, становить один календарний рік і закінчується 31 грудня того самого року [3, с. 32].

Організують виконання бюджету Пенсійного фонду України його головні управління в Автономній Республіці Крим (тимчасово окупована територія), областях, містах Києві та Севастополі. У виконанні бюджету беруть участь підприємства, організації та установи всіх форм власності, а також громадяни, пов'язані з бюджетом за доходами та видатками.

Бюджет Пенсійного фонду формується за рахунок: збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що сплачується підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами в порядку, визначеному законодавством; коштів, що надходять за регресними вимогами; добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян; сум пені, фінансових санкцій, штрафів, передбачених за порушення порядку сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування; коштів Державного бюджету України та фондів соціального страхування; інших, не заборонених законодавством надходжень.

Кошти бюджету Пенсійного фонду спрямовуються на: фінансування виплати державних пенсій та інших соціальних виплат, які згідно із законодавством здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду, Державного бюджету та соціальних фондів, в тому числі громадянам, які виїхали на постійне місце проживання за кордон; погашення банківських кредитів та відсотків за їх використання; створення та функціонування системи персоніфікованого обліку відомостей у системі обов'язкового державного пенсійного страхування; утримання центрального апарату та органів Пенсійного фонду, розвиток їх матеріально-технічної бази; організацію роз'яснювальної роботи серед населення та здійснення інших заходів відповідно до завдань Пенсійного фонду України [4, с. 10].

Створення ефективної пенсійної системи дуже гостре й актуальне питання для будь-якого суспільства. Для України існуюча система пенсійного забезпечення була і залишається одним з найсерйозніших чинників напруженості в суспільстві. Її необхідно реформувати, причому так, щоб забезпечити людям похилого віку гідне життя.

Пенсійний фонд України формується з таких джерел:

1. Обов'язкові внески на пенсійне страхування підприємств та громадян.
2. Інвестиційний дохід, який отримується від інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах.
3. Кошти державного бюджету та цільових фондів, що перераховуються до Пенсійного фонду.
4. Суми від фінансових санкцій за порушення встановленого порядку нарахування, обчислення і сплати страхових внесків та використання коштів Пенсійного фонду, а також суми адміністративних стягнень.
5. Благодійні внески підприємств, організацій, установ, населення.
6. Інші надходження.

Найбільшу частину в бюджеті Пенсійного фонду України посідають обов'язкові платежі на державне пенсійне страхування.

Кошти Пенсійного фонду України використовуються на:

1. Виплату пенсій:
- за віком;

- за інвалідністю;
 - за вислугу років;
 - інших випадків.
2. Надання соціальних послуг відповідно до чинного законодавства.
3. Фінансування адміністративних виплат, пов'язаних із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду.

4. Оплата послуг з виплати та доставки пенсій.
5. Формування резерву коштів Пенсійного фонду.

6. Реалізація державних, регіональних і обласних програм соціальної підтримки пенсіонерів, інвалідів, дітей та інших категорій громадян, що потребують допомоги [5, с. 17].

Отже, незважаючи на докорінну реформу, проведenu у сфері пенсійного страхування, залишається безліч проблем, які вимагають негайного вирішення.

Основним джерелом надходження коштів до бюджету Пенсійного фонду України є збір на обов'язкове державне пенсійне страхування. Платниками збору на обов'язкове державне пенсійне страхування є:

- суб'єкти підприємницької діяльності всіх форм власності, їх об'єднання, бюджетні, громадські, та інші установи та організації, об'єднання громадян та інші юридичні особи, а також фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності, які використовують працю найманих працівників;
- філії, відділення та інші відокремлені підрозділи платників податку, що не мають статусу юридичної особи і розташовані на території іншої, ніж платник збору, територіальної громади;
- фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які не використовують працю найманих працівників, а також адвокати, їх помічники, приватні нотаріуси, інші особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності і займаються діяльністю, пов'язаною з одержанням доходу;
- фізичні особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), та фізичні особи, які виконують роботи (послуги) згідно з цивільно-правовими договорами, у тому числі члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок тощо;
- юридичні та фізичні особи, що здійснюють операції з купівлі-продажу валют;
- суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють торгівлю ювелірними виробами із золота (крім обручок), платини й дорогоцінного каміння;
- юридичні та фізичні особи при відчуженні легкових автомобілів, крім легкових автомобілів, якими забезпечуються інваліди, та тих автомобілів, які переходять у власність спадкоємцям за законом.
- суб'єкти підприємницької діяльності (у тому числі нерезиденти) – виробники та імпортери тютюнових виробів;
- підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та фізичні особи, які придбають нерухоме майно, за винятком державних підприємств, установ і організацій, що придбають нерухоме майно за рахунок бюджетних коштів, установ та організацій іноземних держав, що користуються імунітетами і привілеями згідно з законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також громадяни, які придбають житло і перебувають у черзі на одержання житла або придбають житло вперше;
- підприємства, установи та організації, фізичні особи, які користуються послугами стільникового рухомого зв'язку, а також оператори цього зв'язку, які надають свої послуги безоплатно. При цьому збір на обов'язкове державне пенсійне страхування не сплачується, якщо послугами стільникового зв'язку користуються річкові, морські, повітряні, космічні транспортні засоби, засоби наземного технологічного транспорту (у тому числі, таксі), що мають стаціонарно вбудоване обладнання радіозв'язку, радіонавігації та радіоастрономії, яке не може бути відокремлено від таких засобів без втрати його технологічних або експлуатаційних якостей чи характеристик [6, с. 123].

В цілому, виходячи із законодавчо встановлених напрямків надходження коштів до Пенсійного фонду, джерела формування його бюджету можна систематизувати таким чином: власні кошти Пенсійного фонду; кошти державного бюджету; кошти державних позабюджетних цільових фондів.

З метою фінансування витрат до ПФУ мобілізуються власні та передані доходи. Власні доходи – це надходження до ПФУ у формі обов'язкових та добровільних внесків підприємств, установ та громадян, доходи від інвестування та надходження у вигляді фінансових санкцій. Переданими доходами є кошти, що передаються Фонду з державного та місцевого бюджетів, а також з державних цільових фондів.

Переважну частину доходів фонду утворюють власні доходи, що становлять практично 90% від обсягу всіх надходжень. У структурі власних надходжень понад 80 % припадає на обов'язкові внески суб'єктів підприємницької діяльності. Це установлені законодавством України відрахування підприємств, бюджетних та громадських установ та фізичних осіб до ПФУ. Їх величина залежить від суми витрат на оплату праці, що виплачуються працівникам (основна і додаткова зарплата, компенсаційні виплати та ін.). Нині такі відрахування установлено на рівні 32,3% [7, с. 145].

З метою забезпечення фінансової діяльності Пенсійного фонду України створюється резерв коштів, який складається з резерву для забезпечення поточних потреб та резерву для покриття дефіциту бюджету фонду в майбутні періоди. Резерв для поточних потреб формується з метою забезпечення фінансування виплати пенсій та надання фінансових послуг.

Загалом, стабільність Пенсійного фонду весь час перебуває під загрозою. Значне число підприємств, установ, організацій і громадян-підприємців ухиляється від сплати страхових внесків. Це призводить до перевищення витрат фонду над доходами і вимагає дотацій з Державного бюджету та залучення банківських кредитів.

Кошти Пенсійного фонду України спрямовуються на:

- фінансування виплати пенсій у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, допомоги на поховання та інших виплат, які згідно із законодавством здійснюються за рахунок коштів Фонду;
- оплату послуг з виплати та доставки пенсій;
- формування резерву коштів Фонду;
- функціонування та розвиток системи персоніфікованого обліку відомостей у системі обов'язкового державного пенсійного страхування;
- утримання центрального апарату та головних управлінь Фонду в областях, м. Києві, управлінь в районах, містах і районах у містах, розвиток їх матеріально-технічної бази;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення та здійснення інших заходів відповідно до завдань Фонду.

Кошти Пенсійного фонду України, що зараховуються на єдиний рахунок Фонду і зберігаються на окремих рахунках його органів в уповноваженому банку, визначеному Кабінетом Міністрів України, обслуговують органи Державного казначейства.

Кошти Фонду використовуються виключно за призначенням і вилученню не підлягають.

Для забезпечення рівномірного фінансування виплати пенсій по всій території України Пенсійним фондом здійснюється перерозподіл фінансових ресурсів між регіонами. Зазначений перерозподіл проводиться на всіх рівнях: в межах регіонів – між районами та містами, в межах України – між областями.

Використання коштів бюджету Пенсійного фонду здійснюється за напрямками, що кореспондують із напрямками, визначеними Положенням про Пенсійний фонд України.

Кошти державного бюджету, які є джерелом формування бюджету Пенсійного фонду України.

Із державного бюджету до Пенсійного фонду передаються кошти як загального, так і спеціального фонду, обсяги асигнувань яких встановлюються законами України про державний бюджет на відповідний рік за напрямками.

Законами України про внесення змін та доповнень до Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» (від 22.10.98 № 208 XIV, від 15.07.99 № 967-XIV, від 24.05.2001 № 2452-III) введено додатковий збір на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій і діяльності [8].

Цільовим призначенням коштів додаткових зборів, що формували власні кошти Пенсійного фонду, було погашення заборгованості з виплати пенсій. З ліквідацією заборгованості, починаючи з 2006 року, Законами України про державний бюджет на відповідний рік продовжується дія цих законів і надходження додаткових зборів включаються до державного бюджету для фінансування видатків державного бюджету на виплату пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, тобто, спрямовуються на виконання зобов'язань державного бюджету перед Пенсійним фондом на фінансування пенсій, надбавок, підвищень, допомог, джерелом виплати яких є кошти державного бюджету. Відповідно, на суму їх надходження зменшені власні доходи бюджету Пенсійного фонду. При цьому Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» в частині визначення напрямків використання коштів додаткового збору не узгоджується із законами про Державний бюджет України на відповідний рік [4, с. 11].

Таким чином, простежується поступове перекладання виконання зобов'язань державного бюджету перед Пенсійним фондом на спеціальний фонд державного бюджету за рахунок додаткових зборів, що вилучені із власних коштів бюджету Пенсійного фонду і передані до державного бюджету.

На шляху свого розвитку Пенсійний фонд зазнав чимало функціональних та організаційних змін [9, с. 6], основними з яких є:

- запровадження адміністративної відповідальності за несплату страхових внесків до Пенсійного фонду. Такі кроки були викликані значною заборгованістю по сплаті коштів до бюджету, що в свою чергу зумовило затримку пенсійних виплат. Саме ці проблеми стали поштовхом до проведення реформування системи пенсійного забезпечення;
- законодавче передбачення обов'язкової сплати страхових внесків одночасно з виплатою зарплати. Це підсилило контроль за стягненням обов'язкових платежів до бюджету Пенсійного фонду;
- введення автоматизованого персоніфікованого обліку відомостей у системі обов'язкового державного пенсійного страхування. Метою його створення було накопичення та обробка відомостей про застрахованих осіб у Пенсійному фонді України, контролю за сплатою платежів, підвищення зацікавленості працівників у внесенні платежів на пенсійне страхування;
- запровадження виплат пенсії через установи банків за згодою пенсіонерів, призначення пенсій і оформлення документів для їх виплати. Це пришвидшує отримання коштів пенсіонерами та скорочує термін обігу коштів, спрощує обіг та контроль цих коштів;
- законодавче врегулювання загальнообов'язкового пенсійного забезпечення (за страховими принципами) та недержавного пенсійного страхування;

- запровадження сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Основною метою введення єдиного соціального внеску було полегшення адміністрування сплати внесків до фондів соціального страхування та зменшення навантаження по їх сплаті на платників. Як свідчить практика, очікування не були виправданими повністю, оскільки продовжують виникати питання щодо подання звітності в електронній формі, відбувається дублювання даних за різними фондами соціального страхування, спостерігається затримка виплат, наприклад, лікарняних і т.д.

Мобілізація коштів для підтримання відповідного соціального рівня пенсіонерів відбувається у бюджеті Пенсійного фонду. Його формування здійснюється за рахунок страхових внесків, додаткових зборів, цільових надходжень із Державного бюджету та інших доходів.

Використання коштів фонду проводиться за такими напрямками: виплата пенсій, індексація та перерахунок пенсій, утримання органів Пенсійного фонду.

Забороняється використання коштів Пенсійного фонду України не за цільовим призначенням, у тому числі на кредитні, депозитні операції, надання позичок тощо. Тимчасово вільні кошти у разі відсутності заборгованості по виплатах пенсій можуть бути використані Пенсійним фондом України виключно на придбання державних цінних паперів.

Кошти Пенсійного фонду використовуються на:

- 1) виплату пенсій, передбачених Законом «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»;
- 2) надання соціальних послуг;
- 3) фінансування адміністративних витрат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду;
- 4) оплату послуг з виплати та доставки пенсій;
- 5) формування резерву коштів Пенсійного фонду.

Незважаючи на щорічне зростання обсягів видатків Пенсійного фонду на виплату пенсій, їх середній розмір залишається незначним. Враховуючи існуюче навантаження на застрахованих осіб (на тисячу таких осіб припадає 912 пенсіонерів), без реформування пенсійної системи неможливо забезпечити громадян гідними пенсіями.

Зростаюча залежність бюджету Пенсійного фонду від коштів державного бюджету та значні обсяги його доходів і видатків вимагають затвердження бюджету Пенсійного фонду не постановою Уряду, а відповідним законом, що посилює контроль за ефективністю управління коштами загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Починаючи з кінця 1990-х років в Україні спостерігаються певні ознаки виходу з економічної кризи: зростають темпи виробництва, поживається економічна кон'юнктура, зростають доходи працюючого населення. Водночас у цей період залишається незмінною система пенсійного забезпечення України. Стабільно низькі доходи пенсіонерів ставили під сумнів віру людей у переваги ринкової економіки та соціальну спрямованість трансформаційних перетворень в Україні. За таких обставин уже на рубежі XX-XXI ст. стає зрозумілим, що діюча система пенсійного забезпечення в Україні не могла залишатися незмінною. Демографічна криза, старіння населення та зростання співвідношення кількості пенсіонерів на одну працюючу особу актуалізувало питання про необхідність реформування соціального захисту пенсіонерів. На офіційному рівні виникає концепція організації тривірневої системи пенсійного забезпечення, побудованої на принципах соціального та індивідуального страхування. Це дозволяло забезпечити більшу соціальну захищеність людей похилого віку завдяки диверсифікації джерел формування пенсійних виплат.

Для того щоб розробити відповідну програму формування коштів Пенсійного фонду, слід враховувати особливості різних методів фінансування пенсійних систем. У зв'язку з цим значний інтерес становлять потенційні джерела фонду та створення умов для їх трансформації у реальні. Зважаючи на те, що пенсійна система планується як складна у фінансовому відношенні ієрархічна структура, розглянемо деякі потенційні джерела.

Одним із найвагоміших джерел відрахувань у Пенсійний фонд можуть бути внутрішні заощадження населення. Особливістю економіки України є те, що приріст заощаджень населення у всіх формах залишається високим при відносно низьких офіційних доходах. Можна стверджувати, що причина цього криється у значному тіньовому секторі фінансово-господарської діяльності, який, за визначенням дослідників, охоплює 60% економіки. При цьому зауважимо, що 40% населення (в тому числі й майбутні пенсіонери) одержують офіційно не зареєстровані доходи. Залучити ці кошти, принаймні частково, надзвичайно важливо, бо, за експертними оцінками, вони становлять досить велику суму – 10–15 млрд. дол. Це складне питання, тому що переважна частина цих коштів населення націлена на придбання майна і нерухомості. Крім того, значна частина заощаджень вкладається у короткострокові активи, які забезпечують високу дохідність або вивозяться за кордон [10, с. 21].

Таким чином, кошти населення – неповною мірою реалізоване в Україні джерело ресурсів. За прогнозами, зробленими міжнародними фінансовими організаціями, заощадження населення України у найближчі 4-5 років підвищаться у середньому до 20,5% валового внутрішнього продукту, тому можуть становити реальну основу Пенсійного фонду. У зв'язку з цим необхідно відпрацювати питання створення фінансового механізму залучення цих коштів. Розглянемо в цьому контексті існуючі можливості фінансування пенсійної системи.

Значним потенційним джерелом реального фінансування є кошти, які вивозяться за межі країни. Безперечно, навіть в умовах найдосконалішої фінансової інфраструктури (наявних банків, страхових компаній, інвестиційних фондів тощо) далеко не всі кошти були б використані у самій країні. Проте потенційні

можливості цього джерела надзвичайно великі, враховуючи, що, за оцінками фахівців, обсяг капіталів, вивезених за межі України в період реформ, досяг 20 млрд дол.

Глибинний фінансовий зміст зовнішніх надходжень полягає у тому, що вони, як правило, є результатом заощаджень, здійснених у інших країнах. Ці заощадження можуть повертатися в Україну у вигляді фінансових запозичень (міжнародних організацій, фондів або іноземних держав). Навіть у тих порівняно незначних надходженнях іноземного капіталу певну їх частину становлять національні заощадження, які свого часу були інвестовані не в економіку України, а за її межі і згодом можуть повернутися.

Інший спосіб залучення коштів у пенсійні фонди – це житлове будівництво. Стан житлової проблеми в Україні можна охарактеризувати такими показниками: більш як 10% населення не мають окремого житла, на 100 тис. сімей щорічно зростає черга на державне житло, середній темп перебування на квартирному обліку – 10-15 років. З урахуванням наявності заощаджень у населення можна проблему фінансування будівництва житла розв'язати на користь збільшення пенсійних фондів.

До технології, заснованої на принципі «заощадження – акумуляція – позика – пенсійні виплати», належить система житлобудівних заощаджень. Основна ідея цієї системи кредитування полягає в мобілізації вільних коштів населення на будівництво і придбання житла в рамках переважно спеціалізованих банківських інститутів [11, с. 67].

Суть цієї системи можна уявити на прикладі ситуації: якщо житловий об'єкт коштує 50 тисяч грошових одиниць, а кожний, хто бажає придбати його, може щорічно заощаджувати лише 5 тисяч грошових одиниць, то він зможе здійснити своє бажання відповідно через 10 років. Але коли 10 таких бажаючих об'єднують свої заощадження, то вже через рік один із них зможе мати своє житло. За умови, якщо вони продовжуватимуть заощаджувати, в результаті виграють усі члени такого об'єднання, тому що середній строк отримання житла значно скоротиться. Цей час прискориться ще більше за рахунок пенсійних внесків. Одночасно виграють і вкладники останніх, тому що нагромаджуватиметься капітал і виплата за рахунок цих пенсій.

На практиці така система фінансово-майнових відносин може бути досить складною, оскільки не всі вкладники прагнуть до однакової мети, не всі хочуть або можуть заощаджувати відповідну суму. Саме складність таких фінансових відносин при розподілі наявного фонду і є однією з головних причин того, що такою системою кредитування займаються спеціалізовані фінансово-кредитні установи, діяльністю яких опікується держава.

Разом із тим однією з причин, що стримує розвиток такого способу акумуляції коштів, є розрив між доходами переважної частини населення і вартістю житла. В Україні він значно перевищує аналогічні показники в економічно розвинутих країнах. Так, якщо в країнах Західної Європи співвідношення між середньорічними доходами громадян і середньою вартістю одиниці житла становить 1 : 3, то в Україні – не менш як 1 : 11, а в деяких регіонах цей розрив ще більший.

Таким чином, висока вартість житла в поєднанні з низькими доходами переважної більшості населення не дає змоги розв'язати проблему придбання житла за рахунок власних коштів громадян і банківської позики. Водночас аналіз фінансової ситуації на ринку житла свідчить, що значна частина громадян прагне вкласти свої тимчасово вільні кошти в різні цінні папери численних будівельно-фінансових інвестиційних компаній і фондів, що діють в Україні [12, с. 34].

Зважаючи на альтернативу потенційних джерел формування пенсійних фондів, слід звернути увагу і на проблему управління фінансами пенсійної системи. Згідно з новою системою фінансові інститути матимуть у розпорядженні вже не залишки коштів, а накопичувальні фонди, якими захочуть скористатися. Тобто в цих умовах виникне проблема гарантованого і прибуткового інвестування коштів. Іншими словами, знадобиться надійний інвестор, яким може бути комерційний банк, чи страхова компанія, чи виконавець інвестиційного проекту. Крім привабливості для населення того чи іншого фінансового інструменту вкладення коштів, велику роль відіграють психологічні чинники, передусім ступінь довіри населення до тих структур, які мобілізують фінансові ресурси.

З метою диверсифікації джерел отримання доходів у старості та послаблення в подальшому впливу демографічного фактору на фінансовий стан солідарної пенсійної системи і недопущення зменшення розмірів пенсій Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачено запровадити накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування [1].

Однією з передумов запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи є досвід запровадження і функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення. Зменшення в період фінансово-економічної кризи обсягів виробництва основних видів промислової продукції та послуг значно погіршили умови інвестиційної діяльності, у тому числі недержавних пенсійних фондів, що негативно вплинуло на рівень дохідності пенсійних активів. На сьогодні більшість недержавних пенсійних фондів не забезпечують дохідність пенсійних активів вище рівня інфляції. Розмір інвестиційного доходу в більшості фондів є недостатнім, а на фінансовому ринку відсутні надійні види фінансових інструментів, які дали б змогу забезпечити належну диверсифікацію пенсійних активів недержавних пенсійних фондів.

Результати аналізу здійснених заходів з реформування пенсійної системи свідчать про необхідність коригування процесів подальшого проведення пенсійної реформи з урахуванням набутого досвіду та соціально-економічного становища в країні. При цьому подальше реформування пенсійної системи повинно здійснюватись в таких напрямках:

- Розширення бази справляння страхових внесків;
- Поліпшення фінансового стану Пенсійного фонду України;
- Забезпечення середньо- та довгострокової стабільності пенсійної системи з поступовим переходом до посилення ролі накопичувальних складових частин пенсійної системи як фактору диверсифікації джерел доходів;
- Забезпечення належного рівня заміщення заробітної плати пенсією та мобілізації довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації вітчизняної економіки [7, с. 146].

Отже, аналіз потенційних джерел системи пенсійного забезпечення свідчить, що основною проблемою є створення умов для їх трансформації у реальні джерела.

Після того, як економіка України почала реформуватися у напрямі переходу до різноманітності форм власності й відмови від адміністративно-командної системи управління, дедалі наочнішою стає невідповідність між усе зростаючим рівнем змін в економіці та відносною стабільністю державної системи пенсійного забезпечення. Така штучно утримувана стабільність, а також певні спроби дещо модифікувати цю систему, щоб пристосувати до потреб окремих прошарків суспільства, призвели до накопичення низки проблем і посилення кризових явищ у цій сфері.

Серед основних із них можна виділити такі:

1. Погіршення демографічної ситуації. Наявна в Україні довгочасна демографічна тенденція загалом відповідає тим напрямам змін у демографічній ситуації, які характерні для всіх розвинутих країн. У них із більшого чи меншого інтенсивністю відбувається процес старіння населення, що відображає додаток 3 і, отже зростає потреба у коштах для пенсійних фондів. В Україні ця проблема особливо гостра.

2. Окрім того, демографічне старіння населення посилюється те й тим, то нині різко зростає кількість осіб, які виходять на пенсію ще до досягнення пенсійного віку через наявність пільгових умов і за вислугу років. Зокрема, кількість дострокових пенсій за віком збільшилася удвічі. Нині 28% пенсіонерів призначено дострокові (на 5-10 років раніше) пенсії, тобто майже кожному третьому. Радою з вивчення продуктивних сил України НАН України розроблено комплексний прогноз демографічного розвитку України. За цим прогнозом очікується зростання чисельності населення пенсійного віку на фоні скорочення загальної чисельності мешканців країни та чисельності населення працездатного віку, що відображено на рис. 1. Відповідно передбачається помітне зростання демоекономічного навантаження на систему державного пенсійного забезпечення.

На даному рисунку можна побачити, що відбувається поступове зменшення чисельності платників страхових внесків, а чисельність пенсіонерів навпаки збільшується. І уже після 2034 року їх кількість буде перевищувати осіб, що сплачують внески.

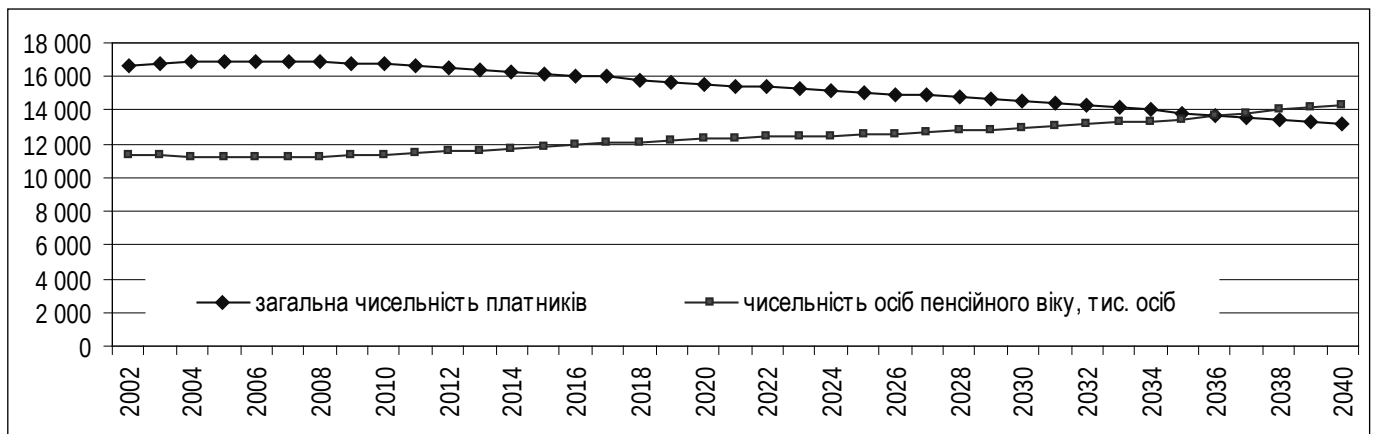

Рисунок 1. Прогноз демографічного розвитку України

3. Гострота проблеми фінансування пенсійних виплат посилюється й тим, що темпи економічного зростання в Україні були від'ємними з 1990 року, а відповідно реальні надходження до державного бюджету й Пенсійного фонду у реальному виразі весь час зменшувалися. За таких умов збільшення величини ставок обов'язкових відрахувань не могло реально збільшити надходжень, воно, навпаки, стало гальмом на шляху відновлення економічного зростання, оскільки сприяло посиленню «тінізації» економіки.

4. Пенсійна система України переобтяжена різними пільгами й виплатами, які за своєю сутністю їй не повинні бути притаманні, а мали б стати окремими елементами у системі соціального страхування й соціального забезпечення України. Нині через Пенсійний фонд відбувається фінансування, окрім пенсій за віком, ще й пенсій за інвалідністю, через втрату годувальника, за вислугу років, чорнобильських, соціальних пенсій та інших.

5. Посилення демографічного навантаження, різке падіння загального та офіційного рівня доходів населення, збільшення різних додаткових виплат із бюджету Пенсійного фонду та інші чинники призвели до того, що різко зменшився середній розмір трудової пенсії. Здійснювані нині в Україні пенсійні виплати недостатні для забезпечення навіть мінімально допустимого рівня життя осіб похилого віку.

6. Така ситуація призводить до зрівнялівки, до того, що у трудовій пенсії нівелюється диференціація, пов'язана зі стажем праці й розмірами попереднього заробітку. Тобто трудова пенсія перетворюється на різновид соціальної допомоги, а різні категорії пенсіонерів отримують майже однакові пенсії, хоча сплачували зовсім не однакові пенсійні внески.

7. Нинішня державна система пенсійного забезпечення сприяла появі великої кількості привілейованих державних пенсіонерів. У результаті виникла значна невідповідність між розмірами їхніх пенсійних внесків та величиною отримуваних ними пенсій, виплата яких відбувається за рахунок зменшення розміру пенсій у інших категорій пенсіонерів [13, с. 16].

Створення недержавних пенсійних фондів гальмується відсутністю нормативно-правової бази, яка б регулювала діяльність таких фондів.

Серед організаційних проблем, які стоять на заваді здійснюваної пенсійної реформи, можна назвати відсутність повного персоналізованого обліку трудового стажу та зроблених пенсійних внесків. На жаль, наявна матеріально-технічна база Пенсійного фонду ще не дає змоги зробити це у повному обсязі.

Важливою проблемою є і недостатня поінформованість суспільства про характер намічуваних змін у пенсійній системі України, через що у населення спостерігається певна недовіра до перетворень у цій сфері.

Шляхи вдосконалення та перспектива розвитку солідарної системи передбачає:

- Охоплення системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування усіх працюючих громадян (у тому числі і тих, що забезпечують себе роботою самостійно, а також найманих працівників у приватному секторі економіки).

- Запровадження нової формули нарахування пенсій, що передбачає розширення періоду врахування заробітку при визначенні розмірів пенсій (на підставі даних системи персоналізованого обліку внесків), зарахування до страхового стажу періодів, за які сплачено страхові внески та ставить майбутній розмір пенсії у залежність від величини заробітку, з якого сплачувались пенсійні внески, та страхового стажу, протягом якого вони сплачувались.

- Збереження права виходу на пенсію в 55 і 60 років, з одночасним наданням можливості більш пізнього виходу на пенсію з підвищенням розмірів пенсій від 3 відсотків за один рік відстрочки виходу на пенсію до 85,32 відсотків за десять років більш пізнього виходу на пенсію. Крім того, у разі відстрочки часу виходу на пенсію, збільшиться період, протягом якого особа сплачуватиме внески до Пенсійного фонду, а значить і розмір її пенсії буде вищим.

- Розмежування джерел фінансування пенсій, призначених за різними пенсійними програмами. На першому етапі – розмежування джерел фінансування з Державним бюджетом, а на другому – поступове переведення фінансування дострокових пенсій інших категорій підвищених пенсій у систему недержавних пенсійних фондів з обов'язковим відрахуванням до них пенсійних внесків з боку відповідних роботодавців.

- Економічне стимулювання громадян до виходу на пенсію у більш пізньому віці без законодавчого підвищення діючого пенсійного віку.

- Фінансування з Державного бюджету дефіциту коштів в рамках солідарної системи, у разі його виникнення.

- Поступове запровадження системи управління Пенсійним фондом на основі паритетного представництва сторін соціального партнерства (представників держави, роботодавців та працівників).

Для забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи в рамках його бюджету необхідно:

- посилити платіжну дисципліну стосовно сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України;
- опрацювати питання щодо запобігання збільшенню фінансового навантаження на роботодавця під час фінансування пенсій працівникам, зайнятим на підземних роботах, на роботах з шкідливими і важкими умовами праці та на посадах, що дають право на призначення пенсій за віком на пільгових умовах або за вислугу років;

- вдосконалити законодавство в частині здійснення державного нагляду в системі накопичувального пенсійного забезпечення.

Висновки. В ході роботи був проведений аналіз цілої низки проблем, що стоять перед нашою державою в галузі пенсійного забезпечення її громадян. Вияснення місця, яке займає Пенсійний фонд у фінансовій системі держави та в структурі пенсійного забезпечення дозволило нам розділити проблему на дві складові: джерела формування коштів фонду пенсійного страхування та механізм їхнього розподілу за призначенням. Аналіз кожної із складових дозволяє нам зробити певні узагальнення, висновки та пропозиції.

Стосовно цих аспектів внаслідок проведеного аналізу змін можемо зробити наступні висновки:

1) Неефективне управління Кабінетом Міністрів України, Мінпраці та Пенсійним фондом України системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, безсистемне проведення пенсійної реформи, яка фактично призупинена, призвели до повного розбалансування бюджету Пенсійного фонду.

2) Пенсійним фондом України не забезпечено обґрунтованого планування показників бюджету Пенсійного фонду, не вжито своєчасних заходів нормативно-правового та організаційного забезпечення, спрямованих на фінансову стабілізацію Пенсійного фонду та оптимізацію управлінських видатків.

3) Розбалансуванню бюджету Пенсійного фонду сприяли наявність пільг зі сплати страхових внесків, здійснення Пенсійним фондом ряду невластивих йому видатків, передбачених законодавством, а також значне зростання обсягів недоїмки зі сплати страхових внесків та високі темп скорочення кількості застрахованих осіб і страхувальників.

4) Зростаюча залежність бюджету Пенсійного фонду від коштів державного бюджету та значні обсяги його доходів і видатків вимагають затвердження бюджету Пенсійного фонду не постановою Уряду, а відповідним законом, що посилює контроль за ефективністю управління коштами загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

5) Незважаючи на щорічне зростання обсягів видатків Пенсійного фонду на виплату пенсій, їх середній розмір залишається незначним. Враховуючи існуюче навантаження на застрахованих осіб, без реформування пенсійної системи неможливо забезпечити громадян гідними пенсіями.

Узагальнюючи все сказане приходимо до висновку про те, що в країні необхідне подальше реформування пенсійної системи, яке передбачає наступні моменти:

По-перше, має бути створена єдина пенсійна система з розрахунком рівня пенсії залежно від трудового вкладу, тобто професійного рівня і, відповідно, одержуваної зарплати в період роботи, яка б відображала кваліфікацію кожної людини, значущість її діяльності для суспільства і стаж роботи.

По-друге, стратегічною метою ще одного можливого напрямку реформування пенсійної системи є трирівнева система пенсійного забезпечення, що включає солідарну систему, обов'язкову накопичувальну систему та добровільну систему заощаджень.

Початок повномасштабної пенсійної реформи стане основою значних позитивних перетворень у суспільстві. Для реалізації всіх етапів реформи потрібен час.

Список використаних джерел

1. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ» ВІД 9 ЛИПНЯ 2003 Р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
2. Горін В. Сутність соціальної безпеки : фінансові та організаційно-правові аспекти. Світ фінансів. 2012. № 4 (13). с. 52-57.
3. Гнибіденко І. Ф., Непокучицький А. О. Наукові підходи до реформування пенсійної системи в Україні та країнах ЄС. Проблеми науки. 2016. № 4. с. 30-38.
4. Шклярівська Ю. Реформа української системи пенсійного забезпечення на тлі пенсійних реформ інших країн. Вісник Пенсійного фонду України. 2018. № 8. с. 10–11.
5. Ткаченко Л. Пенсійна реформа в Україні : крок уперед два кроки назад. Україна : аспекти праці (укр.). 2015. № 8. с. 13–19.
6. Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні : Курс лекцій : Навчальне видання. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 288 с.
7. Партин Г. О., Тивончук О. І. Пенсійні фонди як учасники фінансового ринку. Фінанси України (укр.). 2019. № 9. с. 143–150.
8. Закону України «Про збір на і обов'язкове державне пенсійне страхування» (від 22.10.98 № 208 XIV, від 15.07.99і № 967-XIV, від 24.05.2001 № 2452-III). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400/97-вр>.
9. Гнибіденко І. Пенсиянная реформа в Украине : состояние, проблемы, перспективы. Экономика Украины. 2018. № 4. с. 4-11.
10. Ричік Л. Пенсійна реформа та її фінансові наслідки. Україна : аспекти праці (укр.). 2019. № 5. с. 19–27.
11. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист : Навч. пос. із соц. політики. Київ : Основи, 2018. 491 с.
12. Волков Ю. Е. Социальные отношения и социальная сфера. Социологические исследования. 2009. № 4. с. 34.
13. Морозова О. Міжнародні стандарти побудови пенсійної системи. Вісник Пенсійного фонду України. 2005. № 1 (13). с. 16–17.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia» [Law of Ukraine «On mandatory state pension insurance»] vid 9 lypnia 2003 r. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
2. Horin, V. (2012). Sutnist sotsialnoi bezpeky : finansovi ta orhanizatsiino-pravovi aspekty [The essence of social security : financial and organizational and legal aspects] Svit finansiv, 4 (13). 52-57.
3. Hnybidenko, I. F., Nepokulchytskyi A. O. (2016). Naukovi pidkhody do reformuvannia pensiinoi systemy v Ukraini ta krainakh YeS [Scientific approaches to reforming the pension system in Ukraine and EU countries]. Problemy nauky, 4. 30-38.
4. Shklyarivska, Yu. (2018). Reforma ukrainskoi systemy pensiinoho zabezpechennia na tli pensiinykh reform inshykh krain [Reform of the Ukrainian pension system against the background of pension reforms of other countries]. Visnyk Pensiinoho fondu Ukrainy, 8. 10–11.
5. Tkachenko, L. (2015). Pensiina reforma v Ukraini : krok upered dva kroky nazad [Pension reform in Ukraine : one step forward two steps back]. Ukraina : aspekty pratsi (ukr.), 8. 13–19.
6. Syrota, I. M. (2016). Pravo pensiinoho zabezpechennia v Ukraini : Kurs lektsii : [The right of pension provision in Ukraine : Course of lectures] : Navchalne vydannia. Kyiv : Yurinkom Inter. 288 s.
7. Partyn, H.O., Tyvonchuk, O.I. (2019). Pensiini fondy yak uchasnky finansovoho rynku [Pension funds as financial market participants]. Finansy Ukrainy (ukr.), 9. 143–150.

8. Zakonu Ukrainy «Pro zbir nai oboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia» [Law of Ukraine «On Collection of Mandatory State Pension Insurance»] (vid 22.10.98 No. 208 XIV, vid 15.07.99i № 967-XIV, vid 24.05.2001 № 2452-III). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400/97-vr>.

9. Gnibidenko, I. (2018). Pensionnaya reforma v Ukraine : sostoyanie, problemy, perspektivy [Pension reform in Ukraine: state, problems, prospects] *Ekonomika Ukrainy*, 4. 4-11.

10. Rychik, L. (2019). Pensiina reforma ta yii finansovi naslidky [Pension reform and its financial consequences] *Ukraina : aspekty pratsi (ukr.)*, 5. 19–27.

11. Libanova, E., Palii O. (2018). Rynok pratsi ta sotsialnyi zakhyst [Labor market and social protection] : Navch. pos. iz sots. polityky. Kyiv : Osnovy. 491 s.

12. Volkov, Yu. E. (2009). Social'nye otnosheniya i social'naya sfera [Social relations and social sphere] *Sociologicheskie issledovaniya*, 4. 34.

13. Morozova, O. (2005). Mizhnarodni standarty pobudovy pensiinoi systemy [International standards for building a pension system] *Visnyk Pensiinoho fondu Ukrainy*, 1 (13). 16–17.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Малишко Віталіна Валеріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав, 08401, Україна
e-mail: malyshkovitalina@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-8906-9060
Researcher ID: Y-4360-2018

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Малышко Виталина Валериевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и налогообложения, Университет Григория Сковороды в Переяславе
ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав, 08401, Украина
e-mail: malyshkovitalina@gmail.com

DATA ABOUT AUTHOR

Malyshko Vitalina, PhD in Economics, Associate Professor, Chair of Finances, Accounting and Taxation, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Sukhomlynsky Str. 30, Pereyaslav, 08401, Ukraine
e-mail: malyshkovitalina@gmail.com